

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG TELJES ÜLÉSÉNEK A MAGYAR KÖZLÖNYBEN KÖZZÉ NEM TETT HATÁROZATAI ÉS VÉGZÉSEI

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3161/2023. (IV. 6.) AB HATÁROZATA

jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény 34. § (2) bekezdésének 2022. december 1-jéig hatályos második mondata alaptörvény-ellenes volt.
2. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény 34. § (2) bekezdésének 2022. december 1-jéig hatályos második mondata a Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt 0101-4.Vh.3999/2021. számon, valamint a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság előtt 52.Pkf.635.575/2022. számon folyamatban lévő ügyben nem alkalmazható.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. A Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság (a továbbiakban: indítványozó) 52.Pkf.635.575/2022/4. számú végzésével – az előtte 52.Pkf.635.575/2022. számon folyamatban lévő másodfokú eljárás, valamint a 0223.V.0148/2021. ügyszám alatt folyamatban lévő végrehajtási eljárás felüggesztése mellett – az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *b*) pontja, továbbá az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 25. § (1) bekezdése alapján bírói kezdeményezéssel fordult az Alkotmánybírósághoz, melyben kérte a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 34. § (2) bekezdés második mondata alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését. Kezdeményezte továbbá a támadott rendelkezés alkalmazásának kizárását a Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt 0101-4.Vh.3999/2021. számon, valamint a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság előtt 52.Pkf.635.575/2022. számon folyamatban lévő ügyben.
- [2] 2. Az indítvány alapjául szolgáló ügynek a bírói kezdeményezés szempontjából lényeges elemei az alábbiak szerint foglalhatók össze.
- [3] A végrehajtást kérő 2017-ben előterjesztett kérelmére a közjegyző 2020-ban végrehajtást rendelt el az adóssal szemben kölcsöntartozás jogcímén. Az eljáró végrehajtó az adós tulajdonában álló ingatlant lefoglalta, majd a beszerzett adó- és értékbizonyítvány alapján intézkedésével megállapította az adós tulajdonában álló, végrehajtás alá vont lakóingatlan lakott és beköltözhető becsértékét. Az adós az intézkedéssel szemben – a lakott állapotra vonatkozó becsértéket sérelmezve – a becsérték bíróság általi megállapítására irányuló végrehajtási kifogást, egyúttal költségmentesség engedélyezése iránti kérelmet terjesztett elő.
- [4] A Pesti Központi Kerületi Bíróság (a továbbiakban: elsőfokú bíróság) 0101-4.Vh.3999/2021/3. számú végzésével az adóssal szemben – elutasítás terhe mellett – egyrészt költségmentesség engedélyezése iránti kérelme, másrészt végrehajtási kifogása hiányainak pótlására hívta fel, valamint tájékoztatta arról, hogy a Vht. 34. § (2) bekezdés alapján a szakértő közreműködésével felmerülő költségeket az köteles előlegezni, aki ezeket az intézkedéseket kérte,

és e költségekre a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog nem vehető igénybe. Erre figyelemmel felhívta az adóst, hogy a becsérték kifogásának a hiányát – elutasítás terhe mellett – a végzés kézhezvételét követő 15 napon belül pótolja, vagyis igazolja, hogy a Fővárosi Törvényszék Gazdasági Hivatalánál a Bírói Letéti számlára letétbe helyezett 177 500 Ft szakértői díjelőleget.

- [5] Az adós a költségmentességi kérelme hiányait pótolta, ugyanakkor a szakértői díjelőleg letétbe helyezését, és ennek igazolását illetően a hiánypótlásnak nem tett eleget. Beadványában kifogásolta, hogy a bíróság olyan költség előlegezésre hívta fel, amelyről tudja, hogy annak fedezésére nincs tartaléka. Álláspontja szerint a Vht. 34. § (2) bekezdése alaptörvény-ellenes, mert hátrányosan megkülönbözteti azoktól, akiknek van tőketartaléka, míg tőle vagyoni helyzete miatt jogorvoslatot von el. Erre tekintettel szükségesnek tartotta az Alkotmánybíróság eljárásának kezdeményezését.
- [6] Az elsőfokú bíróság 6. számú végzésében az adós végrehajtási kifogását a Vht. 217. § (5) bekezdése alapján hivatalból, a költségmentesség engedélyezése iránti kérelmét a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) 85. § (2) bekezdés a) pontja alapján, míg 7. számú végzésében az adós végrehajtás felfüggesztése és az Alkotmánybíróság eljárásának kezdeményezése iránti kérelmét elutasította.
- [7] Az adós mindkét végzéssel szemben fellebbezéssel élt, melyben elsődlegesen az Alkotmánybíróság eljárása kezdeményezésének a mellőzését sérelmezte. Álláspontja szerint a Vht. 34. § (2) bekezdésének második mondata kirekesztő, és vagyoni helyzet szerint hátrányosan megkülönböztető.
- [8] A Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság 7. sorszámú végzése elleni fellebbezést 52.Pkf.637.612/2021/3. ügyszámon bírálta el. Végzésében az elsőfokú bíróság végzését részben megváltoztatta, és az Alkotmánybíróság eljárását kezdeményezte a Vht. 34. § (2) bekezdés második mondata alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése végett. Kezdeményezte továbbá a megsemmisíteni kért jogszabályi rendelkezés alkalmazásának kizárását a Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt 0101-4.Vh.3999/2021. számon, valamint a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság előtt 52.Pkf.637.611/2021. számon folyamatban lévő ügyben. Határozott még az érintett ingatlanra vonatkozó végrehajtási cselekményekre kiterjedő hatályal az adóssal szemben folyamatban lévő végrehajtási eljárás felfüggesztéséről az Alkotmánybíróság eljárásának befejezéséig. A Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság 6. sorszámú végzése elleni fellebbezést 52.Pkf.637.611/2021/3. ügyszámon bírálta el. Végzésében a másodfokú eljárást a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság 52.Pkf.637.612/2021/3. számú végzésével kezdeményezett alkotmánybírósági eljárás befejezéséig felfüggesztette.
- [9] Az Alkotmánybíróság a 3409/2022. (X. 21.) AB végzésével a Vht. 34. § (2) bekezdés második mondata alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére, továbbá a megsemmisíteni kért jogszabályi rendelkezés alkalmazásának kizárására irányuló indítványt visszautasította. Indokolásában kiemelte, hogy a bírói indítvány nem felelt meg az Abtv. 25. § (1) bekezdésében írt feltételeknek. A másodfokú bíróság az Alkotmánybíróság határozatának ismeretében az 52.Pkf.637.611/2021. számú ügyben a 7. sorszámú végzésével elrendelte a felfüggesztett másodfokú eljárás folytatását, majd az ügyet új számra lajstromoztatta (új száma: 52.Pkf.635.575/2022.).
- [10] 3. A másodfokú bíróság a fenti előzményeket követően fordult az Alkotmánybírósághoz. Álláspontja szerint a Vht. 34. § (2) bekezdés második mondata az Alaptörvény több rendelkezését, így XV. cikk (1)–(2) bekezdését, valamint a XXVIII. cikk (7) bekezdését sérti.
- [11] Az indítványozó előadta, hogy a támadott rendelkezést az előtte folyamatban levő ügyben alkalmaznia kell, figyelemmel arra, hogy az adós a végrehajtó által megállapított becsértéket sérelmező kifogást terjesztett elő, és az erre vonatkozó jogszabályi rendelkezések értelmében a kifogást előterjesztő személy köteles a bíróság által a becsérték megállapítása érdekében kirendelendő igazságügyi szakértő díjának előlegezésére is annak letétbe helyezésével; továbbá a kifogás előterjesztésekor a letétbe helyezés megtörténtét is igazolnia kell, ellenkező esetben a kifogása hivatalból elutasításra kerül. Az adós a jelen ügyben előadta, hogy a szakértői díj előlegezésére a csatolt iratokkal igazolni kívánt jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintettel nem képes, és költségmentesség engedélyezését is kérte, annak igénybevételét ugyanakkor az adott költségre vonatkozóan a Vht. 34. § (2) bekezdésének második mondata kizárja, ezért határozott az elsőfokú bíróság a kifogás érdemi vizsgálat nélküli elutasításáról.
- [12] Az indítvány szerint a jelen végrehajtási ügyben alkalmazandó Vht. 34. § (2) bekezdés második mondata egyértelműen különbséget tesz a végrehajtási eljárásban a végrehajtó által megállapított ingatlan becsértékkel szemben a Vht. által biztosított jogorvoslattal élni kívánó, azaz a végrehajtási kifogás előterjesztésére jogosultak

között azok vagyoni helyzete szerint. Erre tekintettel a becsértéket megállapító végrehajtói intézkedés kapcsán a Vht. valamennyi jogosult számára a tényleges és hatékony jogorvoslathoz való jogot, és e jog gyakorlása vonatkozásában a törvény előtti egyenlőséget nem biztosítja. Az indítványozó szerint a Vht. 217. § (1) bekezdése a végrehajtás foganatosításával kapcsolatos jogorvoslatként biztosítja a végrehajtási kifogás előterjesztésének a lehetőségét a végrehajtónak a végrehajtási eljárás szabályait és a végrehajtási kifogást előterjesztő jogát vagy jogos érdekét lényegesen sértő intézkedése, illetőleg intézkedésének elmulasztása ellen, a fél vagy más érdekelt részére.

- [13] A Vht. és az ingatlan becsértékének bíróság általi megállapítására irányuló végrehajtási kifogás előterjesztésével együtt letétbe helyezendő szakértői díj előlegének összegéről szóló 39/2012. (VIII. 27.) KIM rendelet (a továbbiakban: KIM rendelet) rendelkezéseiből következően azonban a végrehajtási kifogásnál a kifogással élő fél vagy érdekelt – amennyiben a becsérték bíróság általi megállapítását kéri – köteles a szakértő közreműködésével felmerülő költséget is előlegezni (amelynek összege a KIM rendelet szerint 20 000 Ft-tól 300 000 Ft-ig terjedhet), függetlenül a kifogással élő fél vagyoni helyzetétől, azaz attól, hogy a KIM rendelet szerint kiszámítható szakértői díjelőleg összegének megjelölt számlára való befizetésére képes-e vagy sem, hiszen a Vht. 34. § (2) bekezdés második mondata értelmében e költségekre a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog nem vehető igénybe. Az indítványozó ezzel összefüggésben kifejezetten hangsúlyozta azt is, hogy nem kizárólag az adós lehet olyan vagyoni helyzetben, mely a szakértői költségek előlegezését lehetetlenné teszi, hiszen a végrehajtó által megállapított becsérték a végrehajtást kérő vagy más érdekelt jogát vagy jogos érdekét is sértheti. Az indítványozó érvelése szerint a Vht. 9. §-a folytán alkalmazandó a polgári perrendtartás költségkezelvényekre vonatkozó rendszere, melynek célja éppen az, hogy védőhálót teremtsen a felek számára abban az esetben, ha vagyoni helyzetük miatt igényeiket nem tudnák érvényesíteni. Ezzel szemben ugyanakkor a Vht. 34. § (2) bekezdés második mondata a szakértői költségek előlegezésére vonatkozóan a költségmentességet és a költségfeljegyzési jogot kizárja, így a költségek előlegezésére képtelen felek számára a jogorvoslathoz való jog gyakorlását ellehetetleníti.
- [14] A fentiekén túl az indítványozó szerint a támadott rendelkezés nemzetközi szerződésbe is ütközik: az Európai Unió Alapjogi Chartája a VI. címében, az igazságszolgáltatással kapcsolatos jogok között, a 47. cikkben helyezi el a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog szabályait, és ezeken belül a költségmentesség biztosításának lehetőségéről is szól azok vonatkozásában, akik nem rendelkeznek elégséges pénzeszközzel.
- [15] Az indítványozó szerint a jogorvoslathoz való jog csak akkor lehet tényleges és hatékony, ha az valóban minden, annak igénybevételére jogosult számára vagyoni helyzetétől függetlenül, és egyéb megkülönböztetéstől mentesen ténylegesen biztosított, e követelmény azonban az ingatlan becsértékét megállapító végrehajtói intézkedés elleni végrehajtási kifogás esetén nem érvényesül. A kifogásolt jogszabályi rendelkezés – az indítványozó véleménye szerint – vagyoni helyzet alapján a jogorvoslat igénybevételére jogosultak között különbséget tesz, és az előírt költségek előlegezésre képtelen valamennyi jogosultat a tényleges jogorvoslat lehetőségétől megfosztja, ők az intézkedés okozta esetleges sérelem orvoslására valójában nem jogosultak, és ez az Alaptörvényben biztosított jogaik sérelmét jelenti, amely alapjog-korlátozás – a másodfokú bíróság álláspontja szerint – szükségesnek és arányosnak sem tekinthető.

II.

- [16] 1. Az Alaptörvény hivatkozott rendelkezései:

„I. cikk (3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

(2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”

„XXVIII. cikk (7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

[17] 2. A Vht. 2022. december 1-jéig hatályos, indítvánnyal érintett rendelkezése:

„34. § (2) A szakértő és szakértő-becsüs közreműködésével és az árverés közhírré tételével felmerülő költségeket az köteles előlegezni, aki ezeket az intézkedéseket kérte. A költségekre a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog nem vehető igénybe.”

[18] 3. A Vht. hatályos rendelkezése:

„34. § (2) A szakértő és szakértő-becsüs közreműködésével és az árverés közhírré tételével felmerülő költségeket az köteles előlegezni, aki ezeket az intézkedéseket kérte.”

III.

[19] 1. Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt azt vizsgálta meg, hogy a bírói kezdeményezés megfelel-e az Abtv.-ben előírt feltételeknek. Az Abtv. 25. § (1) bekezdése szerint, ha a bírónak az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította, – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés b) pontja alapján az Alkotmánybíróságnál kezdeményezi a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását. A fentiekén túl az egyedi normakontroll eljárást kezdeményező bírói indítványnak az Abtv. 52. § (1) és (1b) bekezdése szerinti határozott kérelmet kell tartalmaznia.

[20] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az 52.Pkf.635.575/2022. számon folyamatban lévő másodfokú eljárás, valamint a 0223.V.0148/2021. ügyszám alatt folyamatban lévő végrehajtási eljárás felfüggesztése megtörtént, az alapügyben eljáró bíróságnak a támadott rendelkezést alkalmaznia kell, és az indítvány a megsemmisítés jogkövetkezményére is kiterjedő alaptörvény-ellenesség megállapítására irányul {lásd például: 2/2018. (IV. 6.) AB határozat, Indokolás [11]}. Az indítvány az Abtv. 52. § (1) és (1b) bekezdéseiben foglalt, a határozott kérelemmel szemben támasztott követelményeknek is megfelel: az indítványozó bíró egyértelműen megjelöli az indítvány indokait, a támadott jogszabályi rendelkezést, illetve az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezését. Az indítvány megindokolja, hogy a sérelmezett jogszabályi rendelkezés miért ellentétes az Alaptörvény XV. cikk (1)–(2) bekezdésével, XXVIII. cikk (7) bekezdésével, továbbá kifejezett kérelmet tartalmaz a támadott jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítására és alkalmazása tilalmának kimondására {lásd például: 3058/2015. (III. 31.) AB végzés, Indokolás [8]–[24]; 2/2016. (II. 8.) AB határozat, Indokolás [26]–[28]; 3166/2019. (VII. 10.) AB határozat, Indokolás [18]–[19]}.

[21] 2. Az Alkotmánybíróság eljárása során észlelte, hogy az indítványozó által támadott rendelkezést a jogalkotó 2022. december 1-jei hatállyal módosította. Az egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2022. évi LV. törvény (a továbbiakban: Módtv.) 38. §-ával a támadott rendelkezés – a Módtv. 154. § (1) bekezdésében foglalt főszabálynak megfelelően, a Módtv. kihirdetését követő napi hatályba lépéssel – megváltozott, a Vht. hatályos 34. § (2) bekezdése a jelen ügyben támadott, az indítványozó által alaptörvény-ellenesnek tartott második mondatot már nem tartalmazza. Ennek megfelelően a Vht. 2022. december 1-jéig hatályos, indítvánnyal érintett rendelkezése a következőket tartalmazta: „34. § (2) A szakértő és szakértő-becsüs közreműködésével és az árverés közhírré tételével felmerülő költségeket az köteles előlegezni, aki ezeket az intézkedéseket kérte. A költségekre a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog nem vehető igénybe.” A Vht. hatályos rendelkezése az indítványozó által támadott második mondatot már nem tartalmazza.

[22] A Módtv. 38. §-ához fűzött előterjesztői indokolás szerint „[a] végrehajtási eljárás során a becsértéket a végrehajtó állapítja meg. Amennyiben a becsérték megállapításával valamely érintett nem ért egyet, vagy az ingóság becsértékének megállapításához szakértő-becsüs közreműködését kéri valamely fél, akkor a felmerülő költségeket az köteles előlegezni, aki ezeket az intézkedéseket kérte. A módosítás alapján a költségekre a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog igénybe vehető a vonatkozó jogszabályok alapján.”

[23] Az Abtv. 41. § (3) bekezdése ugyanakkor lehetővé teszi, hogy az Alkotmánybíróság hatályon kívül helyezett jogszabály alaptörvény-ellenességét is megállapítsa, ha a jogszabályt konkrét esetben még alkalmazni kellene. Adott esetben a támadott rendelkezést a jogalkotó hatályon kívül helyezte, azonban – a folyamatban levő ügyekre vonatkozó átmeneti rendelkezés hiányában – az alapul fekvő eljárás során adott időállapotbeli tartalmát kell az eljáró bíróságoknak figyelembe venni és alkalmazni {hasonlóan lásd: 3195/2020. (VI. 11.) AB határozat, Indokolás [22]}. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság a Vht. 34. § (2) bekezdése 2022. december 1-jét megelőzően hatályban volt második mondatát érdemben vizsgálta.

IV.

[24] A bírói kezdeményezés megalapozott.

[25] 1. Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt röviden áttekintette a Vht. jogorvoslatra, valamint a költségmentességre vonatkozó, az adott ügyben releváns rendelkezéseit, tekintettel arra, hogy az indítványozó szerint a Vht. 34. § (2) bekezdésében felsorolt költségek előlegezése vonatkozásában a költségmentesség, illetőleg a költségfeljegyzési jog kizárása vagyoni helyzet szerinti megkülönböztetésen keresztül a jogorvoslathoz való jog sérelmét eredményezi.

[26] Az indítványozó – fentebb ismertetett – álláspontja szerint a Vht. 34. § (2) bekezdés második mondata olyan tiltó rendelkezést tartalmaz, amely sérti az Alaptörvényben rögzített törvény előtti egyenlőséghez, az alapjogoknak mindenki számára megkülönböztetés nélküli biztosításához, valamint a jogorvoslathoz való jogot, mert egyértelműen különbséget tesz az ingatlan végrehajtó által megállapított becsértékével szemben végrehajtási kifogás előterjesztésére jogosultak között azok vagyoni helyzete szerint, ezáltal nem biztosítja valamennyi jogosult számára a hatékony jogorvoslathoz való jogot, illetve a törvény előtti egyenlőséget.

[27] Az Alkotmánybíróság kiemeli: a Vht. 5. §-a alapján a bírósági végrehajtás során állami kényszerrel azt kell elérni, hogy a pénzfizetésre vagy egyéb magatartásra kötelezett a kötelezettségét teljesítse. Ahogy arra a 3409/2022. (X. 21.) AB végzés alapjául szolgáló ügyben benyújtott miniszteri állásfoglalás is utal: a végrehajtási eljárásra az adós önkéntes teljesítésének hiánya miatt kerül sor. A Vht. negyedik része rögzíti a végrehajtási eljárás során igénybe vehető jogorvoslatokat: egyrészt lehetőséget ad a végrehajtás elrendelésével összefüggésben jogorvoslat előterjesztésére, másrészt rendelkezik a végrehajtás foganatosításával kapcsolatos jogorvoslatokról. A végrehajtási kifogás intézményét a Vht. 217–218. §-a szabályozza. A végrehajtási kifogás lényegileg a legszélesebb körben igénybe vehető jogorvoslati eszköz, a Vht. 217. § (1) bekezdése szerint ugyanis a végrehajtónak a végrehajtási eljárás szabályait és a végrehajtási kifogást előterjesztő jogát vagy jogos érdekét lényegesen sértő intézkedése, illetőleg intézkedésének elmulasztása (a továbbiakban együtt: intézkedése) ellen a fél vagy más érdekelt végrehajtási kifogást (a továbbiakban: kifogás) terjeszthet elő a végrehajtást foganatosító bírósághoz. A Vht. 217. § (5) bekezdése kimondja, hogy ha a kifogás elkésett, nem tartalmazza a miniszteri rendeletben meghatározott szakértői díjelőleg letétbe helyezéséről szóló igazolást, vagy olyan intézkedés ellen irányul, amely nyilvánvalóan nem lényegesen jogszabálysértő, továbbá ha a kifogást az előterjesztő felhívás ellenére hiányosan adja be, a bíróság a kifogást hivatalból elutasítja. A Vht. 140. § (7) bekezdése szerint ha a becsérték közlésétől számított 15 napon belül végrehajtási kifogást terjesztettek elő, a becsértéket a bíróság – szükség esetén szakértő közreműködésével – állapítja meg. A becsérték megállapításával szemben előterjesztett, a becsérték bíróság általi megállapítására irányuló végrehajtási kifogás előterjesztésével együtt letétbe kell helyezni az igazságügyi szakértő díjának fedezésére szolgáló, a miniszter rendeletében meghatározott összeget. A KIM rendelet 2. §-a szerint a szakértői költség összegét a bíróságon kezelt letétekről szóló rendeletnek az igazságügyi szakértői díj letétbe helyezésére vonatkozó szabályai szerint kell a végrehajtási kifogást elbíráló bíróság székhelye szerint illetékes bírósági gazdasági hivatal letéti számlájára befizetni. A végrehajtási kifogás előterjesztésekor a végrehajtási kifogáshoz mellékelni kell a befizetés igazolását. A befizetés teljesítésére irányuló fizetési megbízás közlemény rovatában fel kell tüntetni a becsérték közléséről szóló végrehajtói irat sorszámát is tartalmazó végrehajtói ügyszámot.

[28] Az alapul fekvő ügyben alkalmazandó támadott rendelkezés szerint a szakértő és szakértő-becsüs közreműködésével és az árverés közhírré tételével felmerülő költségeket az köteles előlegezni, aki ezeket az intézkedéseket kérte. A költségekre a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog nem vehető igénybe.

- [29] A Vht. 9. §-a folytán alkalmazandó a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 94. § (1) bekezdése határozza meg [illetőleg a Pp. hatályba lépése előtt a régi Pp. 84. § (1) bekezdése határozta meg] az eljárás során a felet jogai érvényesítése érdekében megillető költségkedvezményeket; e rendelkezés alkalmazhatóságát a Vht. 34. § (2) bekezdésében felsorolt költségek előlegezése tekintetében azonban éppen a támadott rendelkezés zárta ki.
- [30] 2. Az Alkotmánybíróság ezt követően röviden áttekintette a hátrányos megkülönböztetésre vonatkozóan kialakított gyakorlatát. Az Alkotmánybíróságnak elsőként azt kellett tisztáznia, hogy a bírói kezdeményezés alapján a hátrányos megkülönböztetés tilalmának állított sérelme az Alaptörvény XV. cikk (1) vagy (2) bekezdése hatálya alá tartozik-e. Az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy a törvény előtt mindenki egyenlő, a (2) bekezdés szerint pedig Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint a XV. cikk sérelmét állító indítványt alapjogi érintettség és az egyén védett tulajdonságainak állított sérelme esetében a XV. cikk (2) bekezdése alapján, míg egyéb jogok esetében a XV. cikk (1) bekezdése alapján bírálja el [lásd például: 30/2017. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [49]; 3330/2022. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [36]].
- [31] Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlatának megfelelően a megkülönböztetés alkotmányosságának vizsgálatakor abból kell kiindulni, hogy „a diszkrimináció tilalma nem jelenti azt, hogy minden különbségtétel tilos, hanem azt az elvárást fogalmazza meg, hogy a jognak mindenkit egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie” [3024/2015. (II. 9.) AB határozat, Indokolás [47]]. Az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésének sérelme miatti alaptörvény-ellenesség akkor állapítható meg, ha a jogszabály a szabályozás szempontjából azonos – homogén – csoportba tartozó (egymással összehasonlítható helyzetben lévő) jogalanyok között tesz különbséget, és a különbségtétel nem igazolható: az eltérő szabályozásnak nincs észszerű, kellő súlyú alkotmányos indoka, vagyis önkényes [lásd például: 10/2015. (V. 4.) AB határozat, Indokolás [19]; 23/2016. (XII. 12.) AB határozat, Indokolás [99]; 3031/2019. (II. 13.) AB határozat, Indokolás [27]]. Nem lehet hátrányos megkülönböztetésről beszélni akkor, ha a jogi szabályozás eltérő alanyi körre állapít meg eltérő rendelkezéseket [lásd: 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [28]; az újabb gyakorlatból például: 3002/2019. (I. 7.) AB határozat, Indokolás [39]; 9/2021. (III. 17.) AB határozat, Indokolás [182]]. Alkotmányjogi szempontból a különbségtétel akkor nem fogadható el, ha a jogi szabályozás az egymással összehasonlítható helyzetben lévő jogalanyok között anélkül tesz különbséget, hogy annak tárgyilagos mérlegelés szerinti észszerű indoka lenne, vagyis az önkényes [9/2016. (IV. 6.) AB határozat, Indokolás [22]].
- [32] Az Alkotmánybíróság számos határozatában hangsúlyozta azt is, hogy az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése alapján a tilalom elsősorban az alapvető jogok tekintetében fennálló megkülönböztetésekre vonatkozik, ugyanakkor kiterjeszhető a teljes jogrendszerre, mivel „az ott felsorolt diszkriminatív megkülönböztetések nemcsak az alapvető jogok védelmi körébe tartozó jogszabályokban, hanem bármely jogszabályban előfordulhatnak. Joggal feltételezhető, hogy az Alaptörvény értékrendje szerint ezek a megkülönböztetések akkor is tilosak, ha nem az alapvető jogok védelmi körébe eső tárgyakat szabályozó jogszabályok tartalmazzák” [42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [42]].
- [33] Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint személyek közötti, alaptörvényt sértő hátrányos megkülönböztetés akkor állapítható meg, ha valamely személyt vagy embercsoportot más, azonos helyzetben lévő személyekkel vagy csoporttal történt összehasonlításban kezelnek hátrányosabb módon. A megkülönböztetés pedig akkor alaptörvény-ellenes, ha a jogszabály a szabályozás szempontjából azonos csoportba tartozó (egymással összehasonlítható) jogalanyok között tesz különbséget anélkül, hogy annak alkotmányos indoka lenne; azaz alaptörvény-ellenes megkülönböztetés csak összehasonlítható helyzetben levő jogosultak és kötelezettek között vehető fel. Az Alkotmánybíróság arra is rámutatott, hogy az alapjognak nem minősülő egyéb jogra vonatkozó, személyek közötti hátrányos megkülönböztetés vagy más korlátozás alaptörvény-ellenessége akkor állapítható meg, ha a sérelem összefüggésben áll valamely alapjoggal, végső soron az emberi méltóság jogával, és a megkülönböztetésnek, illetve korlátozásnak nincs tárgyilagos mérlegelés szerinti észszerű indoka, vagyis önkényes [lásd például: 1/2018. (IV. 6.) AB határozat, Indokolás [14]].
- [34] Az Alkotmánybíróság a megkülönböztetések alkotmányosságának megítélésére alkalmazott vizsgálati módszereket már számos korábbi döntésében rögzítette. Ezeknek megfelelően tehát „az Alkotmánybíróság más mércét alkalmaz az alkotmányos alapjogokat érintő diszkriminációra – az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében

rögzített szükségesség/arányosság tesztjét –, s más mércét arra az esetre, ha a diszkrimináció-tilalmat az alapjogokon kívüli egyéb jogok tekintetében vizsgálja. Itt akkor állapít meg az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenes megkülönböztetést, ha a megkülönböztetésnek nincs tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű indoka, vagyis önkényes” [lásd: 10/2015. (V. 4.) AB határozat, Indokolás [20]]. Az indítványozó az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésének sérelmét az abban nevesített egyik élethelyzet (nevezetesen a vagyoni helyzet) alapján történt hátrányos megkülönböztetésre hivatkozással állítja. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése sérelme megállapíthatóságának az egyik (és nem az egyetlen) feltétele, hogy a hátrányos megkülönböztetés valamely, az Alaptörvényben nevesített védett tulajdonsággal összefüggésben következzen be; további feltétel azonban az is, hogy a különbségtétel valamely, az indítványozót megillető alapjoggal összefüggésben történjen [lásd például: 30/2017. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [49]; legutóbb például: 3330/2022. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [36]]. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az indítványozó a vagyoni helyzet szerinti különbségtételt a jogorvoslathoz való joggal, mint az Alaptörvényben biztosított alapvető joggal összefüggésben állította, így a bírói kezdeményezés a XV. cikk (2) bekezdés alapján vizsgálható.

- [35] 3. Az Alkotmánybíróságnak az indítvány alapján – a fent ismertetett gyakorlatára figyelemmel – abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a szakértői költségek előlegezésére vonatkozó költségmentességet és a költségfeljegyzési jogot kizáró rendelkezés sérti-e az Alaptörvény XV. cikkében foglalt jogegyenlőség, illetve a hátrányos megkülönböztetés tilalma elvét, illetőleg megvalósított-e olyan vagyoni helyzet szerinti közvetett különbségtételt, mely a jogorvoslathoz való jog hatékony érvényesülését is ellehetetleníti. A fenti kérdés eldöntésének előkérdése, hogy a támadott rendelkezés szempontjából kiket kell homogén csoportba tartozónak tekinteni. Ennek meghatározása érdekében az Alkotmánybíróság szükségesnek tartotta a vonatkozó releváns jogszabályi rendelkezések áttekintését, és ennek alapján a következőket állapította meg.
- [36] A fentebb részletesen bemutatottak szerint a Vht. 34. § (2) bekezdése szerint a szakértő és szakértő-becsüs közreműködésével és az árverés közhírré tételével felmerülő költségeket az köteles előlegezni, aki ezeket az intézkedéseket kéri. A támadott rendelkezés [azaz a Vht. 34. § (2) bekezdés második mondata] értelmében (2022. december 1-jét megelőzően) a költségekre a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog nem volt igénybe vehető (szemben a Vht. 9. §-a folytán alkalmazandó Pp. 94. §-ban foglaltakkal).
- [37] A Vht. 34. § (2) bekezdése már a törvény hatályba lépésétől fogva tartalmazta a jelenleg is hatályos szöveghez hasonló módon (minimális szövegezésszerű eltéréssel) a szakértői stb. költségek előlegezésére vonatkozó rendelkezést, azonban a költségmentességet és a költségfeljegyzési jogot kizáró rendelkezést nem. A bírói kezdeményezéssel támadott mondat a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi CXXX. törvény 40. § (4) bekezdéssel, 2018. január 1-jei hatállyal került a Vht.-be, és a III. részben (Indokolás [19] és köv.) már kifejtettek szerint a kifogásolt második mondatlal együtt 2022. december 1-jéig volt hatályban. E módosítás nem hivatalos előterjesztői indokolása nem ad választ arra a kérdésre, hogy milyen megfontolásból került a támadott mondat a Vht. 34. § (2) bekezdésébe, mint ahogy a hatályon kívül helyezéséhez kapcsolódóan is csupán annyit rögzít a végső előterjesztői indokolás, hogy a módosítás alapján a költségekre a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog igénybe vehető a vonatkozó jogszabályok alapján.
- [38] Az Alkotmánybíróság szerint Vht. vizsgált 34. § (2) bekezdés kifogásolt második mondata látszólag mindenkire egyaránt vonatkozott a végrehajtási eljárás során, nem tett különbséget a tekintetben, hogy a szakértő közreműködését ki kérte: aki kérte, legyen az akár a végrehajtást kérő, akár az adós, annak a szakértői stb. díjat előlegeznie kellett, és a támadott rendelkezésnek megfelelően költségmentességet vagy költségfeljegyzési jogot nem vehetett igénybe.
- [39] Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint ugyanakkor hátrányos megkülönböztetést nem csak azonos csoportba tartozó személyek eltérő kezelése valósíthat meg, hanem az is, ha ténylegesen különböző helyzetben levőket kezelnek azonosan. A diszkrimináció tilalma tehát egyfelől azt követeli meg, hogy a különbözőeket különbözően, másfelől azt, hogy az azonosakat azonos módon kezelje a jog: „az egyenlő bánásmód követelményéből az fakad, hogy a hasonló eseteket hasonlóan, míg a különböző eseteket különbözőképpen kell kezelni” [3073/2015. (IV. 23.) AB határozat, Indokolás [45]]. Azt is megállapította már a testület, hogy „[h]a az állam a különböző helyzetek között – azzal, hogy az azokban rejlő lényeges különbözőségeket figyelmen kívül hagyja – egyenlőtlen elbánást eredményező módon azonosságot állapít meg, az személyek közötti tilos megkülönböztetést eredményez, és ezért alkotmányellenes” [12/2018. (VII. 18.) AB határozat, Indokolás [82]; 20/2014. (VII. 3.) AB határozat, Indokolás [244]; 3024/2015. (II. 9.) AB határozat, Indokolás [49]].

- [40] Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt klauzula védelmet nyújt a rejtett vagy közvetett diszkriminációval szemben is. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában a közvetett diszkrimináció tilalmát sérti, ha egy látszólag általános jellegű és semleges jogszabályi rendelkezés vagy szabály végső soron a társadalomban gyakorta hátrányos különbségtétellel sújtott, az Alaptörvényben tételesen felsorolt, illetve azzal döntő hasonlóságot mutató „egyéb helyzetben” lévő személyek kizárását, kirekesztését vagy valamely lehetőségtől való megfosztását eredményezi. Az Alkotmánybíróság felfogása szerint így az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében garantált diszkrimináció tilalma kiterjed azokra a közhatalmi intézkedésekre is, amelyek ugyan látszólag általános, semleges és mindenkire egyformán érvényes rendelkezést tartalmaznak, de eredményüket vagy hatásukat tekintve valójában mégis az alaptörvényi szabályban felsorolt tulajdonságú társadalmi csoportot sújtanak további hátrányokkal {lásd: 30/2017. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [64]; 3253/2019. (X. 30.) AB határozat, Indokolás [50]}.
- [41] Az Indokolás I. fejezetében (Indokolás [1]–[15]) ismertetett tényállás szerint a konkrét ügyben azért került sor az adós becsérték kifogásának érdemi vizsgálat nélküli elutasítására, mert köteles lett volna az előírt szakértői díjelőleget letétbe helyezni, és ezt igazolni; e kötelezettségének azonban eleget tenni – éppen a rossz anyagi helyzete miatt – nem tudott, ugyanakkor a Vht. 34. § (2) bekezdése (2022. december 1-jéig hatályban volt, az alapul fekvő ügyben még alkalmazandó) második mondata okán költségmentesség vagy költségfeljegyzési jog sem illette meg.
- [42] Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza: a végrehajtási eljárás során két egymással ellentétes érdek szembenállására kell figyelemmel lennie a jogalkotónak, azaz mind a végrehajtást kérő, mind az adós érdekének érvényesülését szem előtt kell tartania. Ennek megfelelően figyelembe kell venni, hogy a végrehajtást kérő a lehetőségekhez mérten minél előbb szeretne hozzájutni a követeléséhez, ami viszont az adós érdekével ellentétes. Ugyanakkor olyan perökönómiai szempont, mint az eljárás elhúzódásának megakadályozása és a befejezésére vonatkozó reális igény önmagában nem indokolja a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog kizárását a szakértői költségek előlegezése tekintetében. Az Alkotmánybíróság kiemeli azt is, hogy az ingatlan becsértékének meghatározása egyik fél számára sem közömbös, és a túl alacsony összegben való megállapítása nem csak az adós, de a végrehajtást kérő érdekét is sértheti. Túl alacsony összeg megállapítása esetén ugyanis megtörténhet, hogy az ingatlan vételára nem fedezi a tartozás teljes összegét, így a végrehajtást kérő követelése csak sokára, vagy egyáltalán nem térül meg. Ebből következik az is, hogy a becsértéket nem kizárólag az adós tarthatja sérelmesnek, hanem a végrehajtást kérő is, és ő maga is élhet végrehajtási kifogással a becsérték tekintetében, ez esetben a költségeket is értelemszerűen neki kell előlegezni.
- [43] A vizsgált esetben ez azt jelenti, hogy a Vht. 34. § (2) bekezdés 2022. december 1-jét megelőzően hatályban volt második mondatával a jogalkotó megkülönböztetés nélkül mindenkit kizárt a szakértői (és más, az alapul fekvő konkrét ügyben nem releváns) költségek előlegezése körében a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog igénybe vétele alól.
- [44] 4. A jelen esetben azonban a csoport azonossága („homogenitása”) csak látszólagos: a költségmentesség vagy költségfeljegyzési jog lehetőségének kizárása éppen azok (hatékony) jogorvoslati jogát lehetetleníti el, akik szociálisan hátrányos helyzetben vannak: a költségek előlegezésének hiánya ugyanis a Vht. 217. § (5) bekezdésének megfelelően a végrehajtási (adott esetben becsérték) kifogás érdemi vizsgálat nélküli elutasítását eredményezi.
- [45] Az Alkotmánybíróság szerint a vagyoni helyzet szerinti megkülönböztetés valóban fennáll, mivel a mindenkire egyformán érvényes kizáró rendelkezés másként érinti azokat, akik képesek a költségek előlegezésére, és akik nem. Ez a megkülönböztetés pedig a jogi szabályozás egyenes következménye. A vizsgált megkülönböztetés a XV. cikk (2) bekezdésébe ütköző megkülönböztetésnek tekinthető, mert a XV. cikk (2) bekezdése szerint Magyarország az alapvető jogokat – többek között – vagyoni helyzet szerinti megkülönböztetés nélkül biztosítja.
- [46] A támadott rendelkezés folytán azonban a rosszabb anyagi helyzetben levők – akik nem, vagy csak aránytalan áldozattal képesek az esetlegesen felmerülő szakértői költségeket megelőlegezni – nem tudnak élni a végrehajtási kifogás lehetőségével, ami ezáltal vagyoni helyzeten alapuló megkülönböztetést eredményez a hatékony jogorvoslathoz való hozzájutás tekintetében.
- [47] Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésének megfelelően alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. Ez a szükségességi-arányossági kritériumrendszer jelenti az alapjogok korlátozásának alkotmányossági mércéjét, mely alapján a jelen ügyben

azt kellett vizsgálni, hogy azonosítható-e olyan alapjog vagy alkotmányos érték, ami indokolja a támadott rendelkezésben megfogalmazott korlátozást.

- [48] Az Alkotmánybíróság a következőket állapította meg. A jogalkotó a költségkedvezmények rendszerét éppen arra tekintettel alakította ki, hogy azok számára is nyitva álljon a bírói út, illetve a jogorvoslat különböző verziói igénybevételeének a lehetősége, akik egyébként anyagilag nehezebb helyzetben vannak. A költségkedvezményeknek, mint lényegüket tekintve az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdésben is megjelenő esélyegyenlőség megvalósulását elősegítő jogintézménynek a célja ugyanis az, hogy a kedvezőtlen anyagi helyzet ne lehessen akadálya a jogérvényesítésnek, a szociálisan hátrányos helyzetben levőket ne gátolja bírósági úton történő igényérvényesítésében. Ennek megfelelően a költségkedvezmények valójában a pozitív diszkrimináció eszközei: az eljárási költségeket – személyi, jövedelmi, vagyoni körülményei miatt – fedezni nem tudó fél helyett e költségeknek az állam által történő előlegezése, bizonyos esetekben viselése útján biztosítani a bírósághoz fordulás alkotmányos alapjogának érvényesülését. A költségkedvezményi rendszer egyfelől a fél személyi, jövedelmi és vagyoni viszonyai szerint, a bíróság döntése alapján jogosítja a felet költségkedvezményre, másfelől, kiemelt jelentőségű jogviszonyok esetében a jogalkotó *ex lege* maga részesíti kedvezményben – az eljárás tárgyára tekintettel – az adott eljárást.
- [49] Az Alkotmánybíróság szerint a támadott rendelkezés látszólag nem zárja el a végrehajtási kifogás benyújtásának lehetőségét a felektől, formálisan lehetőség van a kifogás benyújtására. Ugyanakkor azonban a költségek előlegezése, illetőleg a letéti számlára történő befizetés igazolása nélkül a kifogás érdemi vizsgálat nélkül elutasításra kerül, ami lényegileg a valós, hatékony jogorvoslat teljes gátja. Ebben az összefüggésben nem azonosítható olyan más alapvető jog vagy alkotmányos érték, amely az alapjog-korlátozás indokául szolgálhatna. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint az adott esetben a költségmentesség és költségfeljegyzési jog ilyen kizárásának a szükségessége az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésének megfelelően nem indokolható, éppen ellenkezőleg: az a jogorvoslathoz való jog érvényesülésének akadálya.
- [50] Minderre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Vht. 34. § (2) bekezdésének 2018. január 1-je és 2022. december 1-je között hatályban volt második mondata alaptörvény-ellenes volt. Figyelemmel az Abtv. 45. § (2) bekezdésére, az Alkotmánybíróság az alaptörvény-ellenes szövegrész tekintetében alkalmazási tilalmat állapított meg az eljárásra okot adó, a Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt 0101-4.Vh.3999/2021. számon, valamint a Fővárosi Törvényszék mint másodfokú bíróság előtt 52.Pkf.635.575/2022. számon folyamatban lévő ügyben. A támadott rendelkezés a Vht. 34. § (2) bekezdés második mondata alaptörvény-ellenességének megállapítása folytán az eljárás során a következő szöveggel alkalmazandó: „A szakértő és szakértő-becsüs közreműködésével és az árverés közhírré tételével felmerülő költségeket az köteles előlegezni, aki ezeket az intézkedéseket kérte.”
- [51] 5. Az indítványozó a támadott rendelkezés és az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése ellentétét, valamint a támadott rendelkezés nemzetközi szerződésbe ütközését is állította.
- [52] Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság az ügyben az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésének a sérelmét megállapította – állandó gyakorlatának megfelelően – a Vht. 34. § (2) bekezdés második mondata alkotmányosságát az Alaptörvény további, sérülni vélt rendelkezéseivel összefüggésben már nem kellett vizsgálnia.

Budapest, 2023. március 21.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Handó Tünde s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó
alkotmánybíró helyett

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Márki Zoltán s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Pokol Béla
alkotmánybíró helyett

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
előadó alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: III/2831/2022.

